

dövlətçiliyin məhvindən, Azərbaycanın parçalanmasından xilas edilməli idi. 1993-cü ilin iyunundan başlayaraq, ilk növbədə hakimiyyət boşluğu aradan qaldırıldı, respublikanın müxtəlif bölgələrində baş qaldırmış separatçı qüvvələr və parçalanma meyilləri sağlam düşüncəli vətəndaşların, xalqın böyük əksəriyyətinin fəal köməyi ilə zərərsizləşdirildi, vətəndaş müharibəsi təhlükəsinin qarşısı alındı.

Ulu Öndər dünyaya mesaj verirdi ki, demokratiya ictimai-siyasi sabitliyin, qanunların alliliyinin hökm sürdüyü şəraitdə yaranıb inkişaf edə bilər. Çünki onun hüduqları genişdir. Odur ki, o, hər xalqın mentalitetinə, hər bir cəmiyyətin, hər bir dövrün tələblərinə uyğun olaraq inkişaf edir. Ona görə də nə burada, nə də Azərbaycanndan kənarda heç kəs narahat olmasın: Azərbaycan demokratiya yolu ilə gedir və gedəcəkdir. Bu, bizim strateji kursumuzun mahiyyətini təşkil edir və biz heç vaxt bu yoldan dönməyəcəyik.

Məhz buna görə də bəşəriyyət bütün tarixi boyu dahilərin çiyinləri üstündə irəliyə doğru inkişaf etmişdir. Böyük dühalar mənsüb olduqları ölkənin gələcək inkişaf yollarını əvvəlcədən görə bilmiş, həmin ali məqsədə çatdırmaq üçün xalqı mübarizəyə səfərbər etməyi bacarmışlar. Uzaqgörənlik, möhkəm siyasi iradə, aydın milli mövqe və dönməz mübarizə əzmi belə tarixi şəxsiyyətlərin əsas xüs-

müləhizələri maraqlı olaraq qalmır, eyni zamanda tarixin kifayət qədər sərt sınaqlarından çıxmış mükəmməl bir siyasi-ideoloji, təcürbə sistemini müasir dövrün həm lokal Azərbaycan, həm də qlobal ümumdünya tələbləri baxımından qiymətləndirilməsi kimi də diqqəti cəlb edir. Atatürk türk xalqını, türk dövlətçiliyini, Heydər Əliyev Azərbaycan xalqını, Azərbaycan dövlətçiliyini xilas etmişdir. İki dahinin tale oxşarlıqları sözün əsl mənasında heyrət doğurur.

Dahi Mustafa Kamal Atatürk ötən əsrin 30-cu illərində deyib: "Bu gün Sovet İttifaqı bizim dostumuz, qonşumuz və müttəfiqimizdir. Bu dostluğa ehtiyacımız var. Lakin sabah nə olacağını bu gün heç kim müəyyən edə bilməz. Nəinki Osmanlı kimi, Avstriya-Macarıstan kimi parçalana bilər, kiçilə bilər. Bu gün əlində bərbək tutduğu millətlər qonşularından qaça bilərlər. Dünya yeni bir müvazinətə keçə bilər. O zaman Türkiyə nə edəcəyini bilməlidir. Bizim bu dostluğumuzun idarəçiliyi altında dili bir, dini bir, mahiyyəti bir qardaşlarımız vardır. Onlara sahib çıxmağa hazır olmalıyıq. Sürəqə o günü gözləmək lazım deyil, hazır olmaq lazımdır. Millətlər buna necə hazırlaşsınlar, mə-nəvi körpüləri möhkəm saxlayırlarmı? Biz bir körpüyük. İnam bir körpüdür, xaric bir körpüdür. Köklərimizə qayıtmalı və hadisələri bölən tariximizin içində bütövlən-məliyik. Onların bizə yaxınlaşmasını göz-

Türk dünyasının liderləri Mustafa Kamal Atatürk və Heydər Əliyevin tale yollarında kəsişən məqamlar

Tarixi çay kimi nəzərdən keçirmək olar, ancaq onun suları həmişə dəyişir. Yaxşı bəlli olan metaforada isə deyilir ki, "eyni çayda iki dəfə çimmək olmaz". Siyasi leksikonda bu metaforamı hakimiyyət üçün qəbul edirlər. Əslində bu metaforanın daxili mənasını dəyişən şəxsiyyətlər olub və dünya onları yaxşı tanıyır. Parlaq təfəkkürü, dərin düşüncəsi, siyasi nəzəriyyəsi, fədakar zəhməti, qətiyyəti, iradəsi ilə dünyanın tanıdığı böyük azərbaycanlı, türk dünyasının liderlərindən biri, görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyev "bir çayın sularına iki dəfə girmək olmaz" metaforasını siyasi hakimiyyətə ikinci qayıdışı ilə dəyişməyə nail oldu. Dünya fəlsəfəsində sübut olunub ki, tarixin və dövrün yeni səhifələrini yazmaq ancaq dahi insanlara məxsusdur. Dövlətçilik tariximizin lideri, ulu öndər Heydər Əliyev məhz belə şəxsiyyətdir.

Xalqını, Vətəninə fədakarlıqla, böyük məhəbbətlə sevmə, azərbaycanlı olmağı ilə həmişə fəxr edən Ulu Öndər bütün mə-nalı ömrünü Azərbaycanın müstəqilliyinin qorunmasına, ölkənin inkişafına və tərəqqisinə həsr edib. Ümummilli lider Heydər Əliyev müasir Azərbaycan dövlətinin qurucusu, müstəqil respublikamızın dünya birliyinə inteqrasiyasının, yeni inkişaf strategiyasının banisi olmaqla bərabər, eyni zamanda, Azərbaycanda multikulturalizmin dövlət siyasətinə çevrilməsinin əsasını qoymuşdur. Vətəndaş həmrəyliyi yaradan, demokratik, hüquqi dövlət quruculuğu istiqamətində siyasi islahatlara başlayan, Azərbaycanın yeni konstitusiyasını yazan, mətbuat üzərində senzuranı ləğv edən, ölkəni dünyaya inteqrasiyaya cəlb edən ümumilliyinin liderin çoxşaxəli və fədakar fəaliyyəti nəticəsində işıqlı bir yol başlandı. İnsan hüquq və azadlıqlarının qorunması üçün Azərbaycanda köklü islahatlar keçirildi. Ulu öndər hakimiyyətə gəldiyi ilk günlərdə deyirdi ki, o insanlar ki, sədaqətli idirlər, saf mənəviyyatla, amallarla yaşayırlar, xalqına, millətinə, torpağına xidmət edirlər, dövlətin qanun-qaydalarına tabe olurlar, bu qanun-qaydaları qoruyurlar və onların həyata keçməsinə çalışsınlar - belə adamlar həmişə mənim silahdaşımdır. Dahi şəxsiyyət vətəndaş və silahdaş formulu belə müəyyən edərək ömrünün sonuna kimi ona ləyaqət və şə-rəflə riayət etdi.

Əgər bəşəriyyət XX əsri elmi inkişafın nailiyyətlərinin yaratdığı xoş ümidlərlə qarşılamışdysa, qloballaşma prosesi çox vaxt heç də nikbinlik doğurmur. Bu mürəkkəb və birmənalı qiymətləndirilməyən prosesin perspektivləri hamını düşündürür. Qloballaşma dövlət-

lərin sabit inkişafının, bütövlüyünün və idarəetmə sistemlərinin sabilliyinin təmin olunmasına, iqtisadi münasibətlərdə ayrıl-seçkiliyin aradan qaldırılmasına, xalqların rifah halının yüksəldilməsinə kömək etməlidir. Ümummilli lider həyatını və siyasi təfəkkürünü, bilik və bacarığını, böyük təcürbəsini həsr etdiyi Azərbaycanın qloballaşmadakı yeri haqqında bildiri ki, ölkəmiz dünya miqyasında geost-rateji əhəmiyyətə malik olan əlverişli coğrafi mövqeyindən, zəngin təbii ehtiyatlarından və böyük potensialından istifadə edərək, Şərq ilə Qərb arasında körpü rolunu səmərəli surətdə həyata keçirməyə qadirdir. Azərbaycan Böyük İpək Yolu-nun bərpası, Avropa-Qafqaz-Asiya nəqliyyat dəhlizinin yaradılması və Xəzər hövzəsinin karbohidrogen ehtiyatlarının hasilatı və dünya bazarlarına nəqli üçün səylər göstərir. Dünyanın bir çox dövlətlərinin hərtərəfli inkişafı üçün bu layihələrin həllədi əhəmiyyəti var. Bunlar səmərəli beynəlxalq əməkdaşlığa təkan verəcək və global inkişafa müsbət təsir göstərəcəkdir. Ötən əsrin 90-cı illərində böyük uzaqgörənliklə deyilmiş tarixi sözlər bu gün Azərbaycanın taleyində müstəsna rol oynayır. Ulu öndər deyib ki, vəziyyət elə təhlükəli xarakter almışdı ki, 1991-ci ildə əlverişli tarixi şəraitin və taleyin xalqımıza bəxş etdiyi imkandan yararlanmış müstəqil dövlətimiz qəsdən və yaxud şərsizsizlikdən, iradəsizlik nəticəsində real itirilmək təhlükəsi ilə üz-üzə qalmışdı. Beləliklə, 1991-1993-cü illər Azərbaycanın müstəqillik tarixində nəinki itirilmiş illər hesab olunur, həm də bu illərdə Azərbaycan "ölüm, ya olum" dilemması qarşısında qalmışdı. 1993-cü ilin iyununda xalqın təkidlə tələbi ilə ölkədə hakimiyyət dəyişikliyi baş verdi və müstəqil dövlətçilik tarixinin ikinci dövrü başlandı. Ölkə onu gözləyən fəlakətlərdən, daxili və xarici anti-Azərbaycan qüvvələrin qəsdlərindən, vətəndaş müharibəsindən, torpaqlarımızın bir-birinin ardınca işğal edilməsindən və nəhayət, müstəqil

siyyətlərini təşkil edir. Bu sözləri mənsüb olduqları xalqların və ölkələrin tarixində xüsusi xidmətləri olan başqa dövlət xadimləri - Türkiyədə Mustafa Kamal Atatürk, Fransada Şarl de Qoll və Fransua Mitteran, Çində Mao Tszedun, Amerikada Corc Vaşinqton və Eyzenhauer, İngiltərədə Vinston Çörçill və başqaları haqqında da demək olar.

Dünya tarixinə dərin izlər salmış belə şəxsiyyətlərdən, böyük dövlətçilik istedadına malik olan tarixi simalardan biri də görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevdir. Hələ 14 iyul 1969-cu il tarixi Azərbaycan Respublikasının taleyində böyük dönüşün və yeni bir epoxanın başlanğıcı olmuşdur. Ulu öndər sovet hakimiyyəti illərində 1969-1982-ci illərdə Azərbaycan Respublikasını keçmiş Sovetlər İttifaqındakı ən axırıncı yerlərdən ən qabaqcıl mövqeyə yüksəlmişdir. Həmin dövrdə ölkədə bütün sahələr: kənd təsərrüfatı, sənaye, nəqliyyat, elm, təhsil, mədəniyyət, ədəbiyyat və incəsənət, səhiyyə, rabitə... böyük sürətlə inkişaf etdirilmiş, Azərbaycanda böyük intibah baş vermişdi. Heydər Əliyevin xalqın tələbi ilə yenidən Azərbaycan rəhbərliyinə qayıdışı və 1993-2003-cü illərdə müstəqil Azərbaycan Respublikasına rəhbərlik edərək, ölkəni dərin siyasi-iqtisadi böhrandan çıxarması, cəmiyyətin bütün sahələrində geniş islahatlar həyata keçirərək, böyük dönüşü və dirçəlişə nail olması onun xalqı və ölkəsi qarşısındakı tarixi xidmətidir. Sözün əsl mənasında Heydər Əliyev Azərbaycan xalqının xilaskarı, müstəqil Azərbaycan ölkəsinin böyük qurucusudur. Uzaqgörən dövlət rəhbəri kimi Heydər Əliyev özündən sonrakı böyük gələcəyin də möhkəm təməllərini yaratmışdır. Həyatın bütün sahələrini əhatə etmiş böyük xidmətləri onun adını Azərbaycan dövlətinin tarixinə əbədi olaraq həkk etmişdir. Ulu öndər Heydər Əliyev dövlətçilikdə qeyri-adi müdriklik və uzaqgörənlik istedadına malik olan qüdrətli liderdir. Bu böyük dövlət xadiminin müdriklik və uzaqgörənliyinin hərəkətverici qüvvəsi Vətənə, xalqa, doğma torpağa sonsuz inam və məhəbbətdən, sınaqlardan çıxmış böyük siyasi təcürbədən yığılmışdır.

Dahi şəxsiyyətlərin taleyinin bəzi məqamlarında oxşar situasiyalar olmuşdur. Türk dünyasının iki böyük lideri Mustafa Kamal Atatürk və Heydər Əliyevin tale yollarında kəsişən məqamlar var. Hər iki öndər xilaskardır, qurucu və islahatçıdır, xalqın qəlbində əbədi heykəl ucaldan şəxsiyyətlərdir. Heydər Əliyev Mustafa Kamal Atatürkü həmişə özü üçün nüsxə qəbul etmiş, onun təcürbəsindən daim bəhrələnmişdir. Böyük dövlət xadiminin başqa bir böyük dövlət xadimi barədəki

ləyə bilmərik. Bizim onlara yaxınlaşmağımız lazımdır". Təxminən bir əsr bundan əvvəl deyilmiş bu fikirlər hazırkı dövrdə çox aktual və dəyərlidir. Bu Mustafa Kamal Atatürk müdrikliyidir. Dahi Heydər Əliyev bu barədə deyib: Onda hələ Ermənistanla Azərbaycan arasında belə savaş, münazişə yox idi, qan tökülmürdü. Ancaq o - böyük Mustafa Kamal Atatürk 1918-1920-ci illərdə həmin erməni millətçilərinin, daşnaklarının azərbaycanlıların başına nə belələr gətirdiklərini yaxşı bilirdi. Azərbaycanda nə qırğınlar etmişdilər, yaxşı bilirdi. Məhz Mustafa Kamal Atatürkün və onun kimi insanların iradəsi nəticəsində 1918-1920-ci illərdə Türkiyənin Qafqaz Ordusu Azərbaycana gəldi, Naxçıvanda, Qarabağda, Gəncədə, Bakıda azərbaycanlıları erməni qırğınından xilas etdi. Biz bunları unutmurduq. Yalnız Mustafa Kamal Atatürkün iradəsi, ağılı, zəkası, qəhrəmanlığı, müdrikliyi ona imkan verdi ki, türk xalqının içindən çıxaraq Osmanlı imperatorluğunun dağıntılarından, küllünün yerində yeni bir çağdaş dövlət yaratsın. Onu da Mustafa Kamal Atatürk yaratdı.

Ulu Öndər Mustafa Kamal Atatürk deyib: "Azərbaycanın sevinci sevincimiz, kədəri isə kədərimizdir". Dahi Heydər Əliyev deyib: "Bir millət, iki dövlət!". 13 aprel 1999-cu ildə Prezident Heydər Əliyev Türkiyənin ən nüfuzlu mükafatı - "Atatürk Sülh Mükafatına" layiq görülüb. Atatürk Beynəlxalq Sülh Mükafatı 1986-cı ildən təqdim edilən və dünyada sülhə töhfə vermış insanlara verilən Türkiyənin Dövlət mükafatıdır. Qafqazda və bölgədə sülh uğrunda apardığı məqsədyönlü fəaliyyətinə görə Heydər Əliyevə Türkiyə Cümhuriyyətinin Beynəlxalq Atatürk Sülh Mükafatının təqdim edilmə mərasimi 1 noyabr 1999-cu ildə Ankarada keçirilib. Türkiyə Prezidenti Süleyman Cəmilər mükafatı, onun nişanını və diplomunu Heydər Əliyevə təqdim edib, böyük təbrik nitqi söyləyib. Müxtəlif zaman fasilləri ilə iki tarixi hadisənin - ümummilli lider Heydər Əliyevin ikinci dəfə hakimiyyətə qayıdışı və "bir millət, iki dövlət" in başçıları İlham Əliyevlə Rəcəb Təyyib Ərdəğanın birlikdə imza atdıqları Şuşa Bəyan-naməsinin qəbul edildiyi günün şahidi olduq. Dahi türk övladlarının miras qoyduğu ənənələr bu gün uğurla davam etdirilir. Qardaş qardaşa qucaq acır, əllərimiz kimi ruhumuz da birləşir, könüllərdəki həsrətə son qoyulur. Həyatın bütün sahələrində sarsılmaz bağlar yaranır, əlaqələr daha da genişlənir, ulu öndərin deydiyi "Azərbaycanla Türkiyə bir millət, iki dövlətdir" kəlamı həqiqəti, tarixi kökləri, əsl qardaşlığı əks etdirir.

**Salman ALIOĞLU,
"Respublika".**